

Η αγ. Παρθενομάρτυς Ούρσουλα η Ρωμαιοβρετανή, πριγκίπισσα του Ορθοδόξου Εορτολογίου (Αρχιμ. Δημήτριος Καββαδίας)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Η Αγία Ούρσουλα ήταν πριγκίπισσα και υπήρξε θυγατέρα του βασιλέα Δονάτου της Δουμνονίας της νοτιοδυτικής Αγγλίας και είχε καταγωγή Ρωμαιοβρετανική.

Και οι δύο γονείς της ήταν ευσεβείς χριστιανοί και καλόγνωμοι και μεγάλωσαν την νεαρή Ούρσουλα με τίμιες και χριστιανικές αρχές. Η Αγία από μικρής ηλικίας διακρινόταν για την ομορφιά της αλλά και τον αγώνα για την απόκτηση των ευαγγελικών αρετών έτσι ώστε μεγαλώνοντας έγινε περιζήτητη για το κάλλος και τον ενάρετο βίο της. Εκείνη η μακαρία σκεπτόταν την ολοκληρωτική της αφιέρωση στον Ιησού Χριστό γνωρίζοντας για τους Παρθενώνες όπου ευλαβείς γυναίκες ζούσαν με κοινοβιακή άσκηση και συνάμα κοινωνική αποστολή.

Ταυτόχρονα οι γυναίκες της Βρετανικής Εκκλησίας διακρίνονταν για την πίστη και την ευσέβειά τους και ιδιαιτέρως οι βασιλικές οικογένειες της Μεγάλης Βρετανίας εκόσμησαν την Εκκλησία του Χριστού κατά την πρώτη χιλιετία του χριστιανισμού με άνω των 50 Άγιες Βασίλισσες, πριγκίπισσες, Μάρτυρες και Όσιες Ασκήτριες. Όντας φορέας μιας αγίας ανατροφής που ακολουθούσε πιστά μια παράδοση σεμνών και ευσεβών γυναικών της πατρίδας της ποθούσε τον παρθενικό βίο.

Κατ'εντολήν όμως του πατέρα της έπλευσε με σκοπό να συναντήσει τον μέλλοντα σύζυγό της, τον παγανιστή κυβερνήτη της Αρμορικής (Βρετάνη) Κόναν Meriadoc. Στο ταξίδι της τήν συνόδευαν δέκα εκλεκτές παρθένοι από τα ανάκτορα, οι ευσεβείς Μάρθα, Σαούλη, Μπρικτόλα, Γρηγορία, Σατουρνίνα, Σαββατία, Σεντία, Παλλαδία, Σατουρία και Πιννόζα ως και 11.000 παρθένοι δούλες.

Παρ'όλα αυτά μια θαυματουργική καταιγίδα τις μετέφερε σε μια μέρα μόνο σ'ένα Γαλατικό λιμάνι όπου η Αγία Ούρσουλα ανεκοίνωσε πως προ του γάμου της θα πραγματοποιούσε ένα πανευρωπαϊκό προσκύνημα. Μετέβη στην Ρώμη με την ιερά ακολουθία της και έπεισε τον πάπα Κυριακό (το όνομά του δεν αναφέρεται στον κατάλογο των παπών) και τον ηγούμενο της Ραβέννας Σουλπίκιο να συμμετάσχουν και αυτοί στο προσκύνημα. Όμως στην Κολωνία της Γερμανίας που τότε την πολιορκούσαν οι Ούννοι η Ούρσουλα και οι παρθένοι της συνοδείας της συνελήφθησαν, βασανίστηκαν και μαρτύρησαν δια βελών ή αποκεφαλισμού.

Άλλη παράδοση θέλει την Αγία και την συνοδεία της να αιχμαλωτίζονται κατά την εκστρατεία του στρατηγού της Βρετανίας Φλάβιου Κλήμεντος Μαξίμου στην Γαλλία που ήθελε να ανατρέψει τον αυτοκράτορα της Δύσεως Γρατιανό κατά το έτος 383. Για να πείσει τους στρατιώτες του να συμπράξουν στην θέλησή του, τους υποσχέθηκε ότι θα τους εξασφάλιζε λάφυρα, συζύγους και ιδιοκτησία. Έτσι

σύναξε αμέτρητες παρθένους από την Μεγάλη Βρετανία με εντολή να μεταφερθούν στην Βρετάνη της Γαλλίας.

Λόγω θύελλας τα καράβια με το έμψυχο φορτίο δεν αγκυροβόλησαν στην ακτή της Βρετάνης και έτσι οδηγήθηκαν βορειότερα στις εκβολές του Ρήνου ποταμού και έφθασαν στην Κολωνία. Μετά από σύντομη παραμονή στην Βασιλεία και την Ρώμη οι παρθένοι επέστρεψαν στην Κολωνία κατά την εποχή που την πολιορκούσαν ορδές βαρβάρων. [Οι Ούννοι όπως αναφέρει η άλλη παράδοση δεν βρίσκονταν τότε εκεί. Εισέβαλαν καταστροφικά στην Κολωνία στα μέσα του 5^{ου} αι.].

Οι ασεβείς εκείνοι άνδρες όρμησαν για να τις μολύνουν και να τις κακοποιήσουν. Επειδή όμως εκείνες αντιστάθηκαν σθεναρά όλες μαζί με προεξάρχουσα την Αγία Ούρσουλα μαρτύρησαν από τα χέρια τους αφού τοξεύθηκαν με φαρμακερά βέλη. Τότε οι αιμοσταγείς δολοφόνοι των παρθένων εγκατέλειψαν την Κολωνία διότι τους κατέλαβε ένας μυστηριώδης φόβος. Αισθάνθηκαν μια τεράστια στρατιά να τους καταδιώκει επιθετικά. Έκτοτε η Αγία Ούρσουλα τιμάται ως ελευθερώτρια και πολιούχος της πόλεως που υπέγραψε με το άχραντο παρθενικό και μαρτυρικό αίμα της το συμβόλαιο σωτηρίας της Κολωνίας. Ήταν τότε η 21^η Οκτωβρίου του 383, η καθιερωθείσα πλέον ημέρα μνήμης της Αγίας.

Στολίδι της πόλεως της Κολωνίας είναι ο Καθεδρικός ναός της Αγίας Ούρσουλας και η έξωθεν αυτού ομώνυμη παιδική χαρά. Μέσα στον ναό σώζεται και η

περικαλλής και πολύτιμη λειψανοθήκη της Αγίας Ούρσουλας όπου και τα ευωδιάζοντα οστά της, ενώ δίπλα σώζεται και μια ιδίου μεγέθους λειψανοθήκη μιας παρθένου από την συνοδεία της.

Μια επιγραφή μαρμάρινη (τέλη 4^{ου} – αρχές 5^{ου} αι.) στην Κολωνία αναφέρει ότι ο senator (γερουσιαστής) Κλημάτιος ανεκαίνισε την Βασιλική των εν Κολωνία μαρτυρησάντων παρθένων. Η επιγραφή μεταφρασθείσα εκ του λατινικού αναφέρει τα εξής:

«Θείαις πυρίναις οράσεσι πυκνώς υπομιμνησκόμενος και [εκ της] μεγάλη αρετής [και της] μεγαλοπρεπείας [του] Μαρτυρίου των ουρανίων Παρθένων προσεγγιζουσών εκ των της Ανατολής τόπων ορμώμενος, ως ανάθημα, Κλημάτιος, ανήρ λαμπρώτατος, ιδίαις δαπάναις εν ιδίω τόπω ταύτην την Βασιλικήν, συμφώνως τω τάματι αυτού, εκ θεμελίων ανεστήλωσε. Και εί τις, παρά την τοσαύτην μεγαλοπρέπειαν της Βασιλικής ταύτης, ένθα αι άγιοι Παρθένοι υπέρ του ονόματος του Χριστού το αίμα αυτών εξέχεαν, καταθέση το σώμα άλλου τινός, εκτός των Παρθένων, γιγνωσκέτω εαυτόν άξιον του τιμωρηθήναι εν τω αιωνίω πυρί του ταρτάρου».

Ο ναός σημειώνουμε ότι φέρει το όνομα της Αγίας Ούρσουλας από τον 8^ο αι., ενώ ο Βίος της Αγίας διαμορφώθηκε από τον 9^ο αι. έως τον Μεσαίωνα βάσει διαφόρων παραδόσεων που αν και δεν τεκμηριώνονται ιστορικά, απηχούν την τοπική εκκλησιαστική μνήμη, την αγάπη και την ευλάβεια στο πρόσωπο της Αγίας και του μαρτυρίου της.

Επίσης αναφερόμαστε και στο «Χρυσό Παρεκκλήσιο» μέσα στον Καθεδρικό ναό που είναι διακοσμημένο με τα οστά και τις κάρες των παρθένων της συνοδείας της Αγίας Ούρσουλας. Μερικές κάρες φυλάσσονται σε πορφυρές χρυσοκέντητες βελούδινες θήκες και άλλες σε προτομές ξυλόγλυπτες επιχρυσωμένες ή μεταλλικές ασημένιες. Επίσης στο Μουσείο Memling στην Μπρίζ του Βελγίου σώζεται και μια ναόσχημη επιχρυσωμένη από ξύλο δρυός λειψανοθήκη της Αγίας Ούρσουλας κατάγραφη από θέματα του βίου της Αγίας. Είναι έργο του Χάνς Μέμλινγκ του 1489 και χαρακτηρίζεται ως ένα από τα επτά θαύματα του Βελγίου.

Τέλος ο συνθέτης Μίκαελ Χάιντν (1737-1806) έγραψε τη «Λειτουργία προς τιμή της Αγίας Ουρσούλης».

Το όνομα «Ούρσουλα»

Το όνομα Ούρσουλα προέρχεται από το λατινικό ursus που σημαίνει άρκτος. Επομένως το όνομα Ursula σημαίνει μικρή άρκτος, κοινώς αρκουδίτσα. Δόθηκε πιθανώς στην Αγία για τα ψυχικά της χαρίσματα και κυρίως την γενναιότητα και την μεγαλοψυχία της, τα ηγετικά προσόντα και το αγωνιστικό της φρόνημα.

Για άλλους η λέξη Ursula αποτελεί αναγραμματισμό της λέξεως Laurus που σημαίνει Δάφνη. Η Δάφνη (το στεφάνι στην κεφαλή ή ο κλάδος στο χέρι) αποτελούν σύμβολα των αθλητών, των νικητών, των ηρώων και των Μαρτύρων.

Έτσι το όνομα Ούρσουλα σε όσες γυναίκες το φέρουν σημαίνει περαιτέρω την γενναιότητα και την νίκη.

Στα ελληνικά είναι γνωστό και με τον τύπο Ορσαλία και στα λατινικά λέγεται και Όρσολα.

Τα σύμβολα της Αγίας Ούρσουλας στην εικονογραφία

- Ο **Σταυρός** (θυμίζει τον Νυμφίο της ψυχής της Ιησού Χριστό και τον μαρτυρικό της θάνατο)
- Το **στέμμα** (θυμίζει την βασιλική καταγωγή της)
- Η **δάφνη** (θυμίζει την πνευματική της νίκη εναντίον της ειδωλολατρίας, της αμαρτίας και του θανάτου)
- Το **βέλος** ή τα **βέλη** (θυμίζει το μαρτυρικό της τέλος)
- Η **σημαία με τον κόκκινο σταυρό** (θυμίζει την πνευματική της νίκη εναντίον της ειδωλολατρίας, της αμαρτίας και του θανάτου καθώς και την πατρίδα της)
- Η **ναύς** (παρουσιάζεται σε καράβι μαζί με την συνοδεία της να πλέουν για το πανευρωπαϊκό προσκύνημα στον ποταμό Ρήνο)
- Ο **μανδύας** (παρουσιάζεται με τον μανδύα της να σκεπάζει τις παρθένους της συνοδείας της και κατ'επέκτασιν προστατεύει την νεότητα και την μαθητιώσα νεολαία)
- Ο **φοίνικας** (θυμίζει την νίκη των Μαρτύρων, είναι νικητικό σύμβολο όπως και η δάφνη)

Η Αγία Ούρσουλα είναι προστάτιδα των Χριστιανών

Η τιμή της Αγίας είναι διαδεδομένη σε όλη την Ευρώπη και ξεκίνησε από τους χρόνους προ του σχίσματος.

Είναι λοιπόν προστάτιδα:

- της **νεότητος** λόγω της ηγεσίας και της προστασίας νέων κορασίδων
- των **παρθένων** λόγω της αγνότητος αυτής και της συνοδείας της
- της **μαθητιώσης νεολαίας** λόγω του ονόματός της που φέρουν παγκοσμίως τα γνωστά εκπαιδευτήρια θηλέων.
- των **προσκυνητών** για το δια θαλάσσης και ποταμού προσκύνημά της
- των **ναυτιλλομένων** για το προσκυνηματικό ταξίδι της με καράβι
- των **τοξοτών** λόγω του μαρτυρικού της δια βελών θανάτου.
- των **μελλοθανάτων** για την αγωνία του μαρτυρικού της θανάτου
- του **τάγματος των Ουρσουλινών μοναχών** από τον 16^ο αιώνα, όταν και ιδρύθηκε
- της **πόλεως Κολωνία** της Γερμανίας όπου και ευρίσκεται ο περίφημος Καθεδρικός Ναός της Αγίας γοτθικού ρυθμού.
- των **Πανεπιστημίων** των Παρισίων, της Σορβόνης, της Βιέννης και της Coïmbres της Πορτογαλίας.
- των **Virgin Islands** (Νήσοι Παρθένου ή Παρθένων) στην Καραϊβική τις οποίες ονόμασε έτσι το 1493 προς τιμήν της Αγίας Ούρσουλας ο Χριστόφορος Κολόμβος, οπότε και τις ανακάλυψε.
- Επίσης την επικαλούνται όσοι υποφέρουν από **ταχυκαρδία** και οι **ετοιμοθάνατοι** για να έχει η ψυχή τους καλή και ειρηνική έξοδο.

Οι Ουρσουλίνες μοναχές

Τον 16^ο μ.Χ. αιώνα (1535) στην Δυτική Εκκλησία δημιουργήθηκε από την ιταλίδα μοναχή Angela Merici και 28 συνεργάτιδές της το γνωστό γυναικείο μοναχικό τάγμα με προστάτιδα την Αγία Ούρσουλα, οι Ουρσουλίνες, που συν τω χρόνω δημιουργήσαν και σχολεία θηλέων.

Στον Ελληνικό χώρο λίκνο των Ουρσουλινών υπήρξαν οι Κυκλάδες και συγκεκριμένα τα νησιά Νάξος και Τήνος. Στα 1630 οι Ιησουίτες μοναχοί έχοντας ήδη ιδρύσει στην Νάξο ένα σχολείο αρρένων απευθύνονται στις Ουρσουλίνες για να αναλάβουν το σχολείο θηλέων. Έτσι οι Ουρσουλίνες έρχονται στην Ελλάδα και ιδρύουν στην Νάξο το 1670 το μοναστήρι τους και ξεκινούν και τα εκπαιδευτήρια θηλέων, την γνωστή Ελληνογαλλική Σχολή, τα οποία παραμένουν ανελλιπώς εν λειτουργία και μέχρι το έτος 1970. Κατόπιν ιδρύουν μοναστήρι στο καθολικό χωριό Λουτρά Τήνου και σχολή που λειτουργεί από τα έτη 1862-1984. Το έργο τους μεταφέρεται και στην Αθήνα (1947 έως σήμερα). Στην Αθήνα η σχολή τους για τα κορίτσια υπήρξε ονομαστή όπως και η Λεόντειος Σχολή για τα αγόρια.

Για την Τήνο αξίζει να αναφέρουμε και τα εξής:

Τα χρόνια δράσεως των Ουρσουλινών μοναχών στην Ιερά νήσο Τήνο, η ορθόδοξη μοναχή Θεοδούλη Κουνδούρου, αδελφή της Ιεράς Μονής Κυρίας των Αγγέλων (Οσίας Πελαγίας) Κεχροβουνίου Τήνου ξεκίνησε το δικό της έργο με προσφορά στην παιδεία. Όντας η ίδια απόφοιτος της Ελληνογαλλικής Σχολής Ουρσουλινών μοναχών Χανίων απόπου καταγόταν οραματίστηκε την ίδρυση σχολείου που θα κατηύθυναν ορθόδοξες μοναχές.

Μετά την εις μεγαλόσχημον μοναχήν απόκαρσή της ξεκίνησε ένα μεγαλόπνοο έργο με την συμπαράσταση των μοναχών, δοκίμων και ορφανοπαίδων της συνοδείας της. Εγκαταλείποντας με ευλογία την Μονή της μετανοίας της, εγκαταστάθηκαν αρχικώς στην Γυναικεία Ιερά Μονή Αγίας Βαρβάρας στα Τάλαντα Σύρου. Αργότερα λόγω δυσχερειών αναγκάστηκαν να εγκατασταθούν στην Αθήνα. Στην Ηλιούπολη Αττικής η Μοναχή Θεοδούλη ίδρυσε την Γυναικεία Ιερά Μονή Θεομήτορος και ακολούθως η διάδοχός της Μοναχή Πελαγία Γουλιέλμου ίδρυσε τα πρότυπα Εκπαιδευτήρια Θηλέων όλων των βαθμίδων «η Θεομήτωρ». Την διεύθυνση και διδασκαλία έχουν αναλάβει η Καθηγουμένη και οι δασκάλες και καθηγήτριες μοναχές της Μονής καθώς και βοηθητικό προσωπικό. Η Μονή και τα Εκπαιδευτήρια για το έργο τους αυτό έχουν κατ'επανάληψιν τιμηθεί από την πολιτεία και την Εκκλησία.

Η τιμή της Αγίας στην Ορθόδοξη Εκκλησία

Το υμνογραφικό κενό τιμής της Αγίας Ούρσουλας κάλυψε τα τελευταία χρόνια η Καθηγουμένη της Ιεράς Μονής Αγίου Ιεροθέου και Παναγίας Κυπαρισσιωτίσσης Μεγάρων, η δόκιμος υμνογράφος Ισιδώρα μοναχή.

Συνέθεσε λοιπόν πλήρη Ασματική Ακολουθία με ακροστιχίδα στον κανόνα του όρθρου: *«Ούρσουλαν τας δέκας τε συμμάρτυρας άδω. Ισιδώρας»*

Επίσης και Παρακλητικό Κανόνα με ακροστιχίδα: *«Κολωνία Ούρσουλαν μαρτυρικώς δοξάζει. Ισιδώρας»*.

Και αυτό το πόνημα όπως και το όλο υμνογραφικό έργο της Γερόντισσας Ισιδώρας εντυπωσιάζει για τον πλούτο του υλικού, την ποικιλία των υψηλών νοημάτων, την εκφραστικότητα, την ποιοτική σύνθεση, την εμπνευσμένη κατάθεση όλων των στοιχείων του βίου της Αγίας.

Έτερα αποσπασματικά υμνογραφήματα προς τιμήν της Αγίας βρίσκουμε και στα έργα του ευλαβούς ιατρού, λογοτέχνη, υμνογράφου και αγιογράφου Γεωργίου Πιπεράκι.

Με ιδιαίτερη ευλάβεια η μνήμη της Αγίας Ούρσουλας τιμάται:

- Στην Ανδρώα Ιερά Μονή Αγίου Νικάνορος Ζάβορδας Γρεβενών όπου και φυλάσσεται η ευωδιάζουσα κάρα μιάς εκ των παρθένων της συνοδείας της Αγίας. Ο δε Καθηγούμενος της Μονής Αρχιμανδρίτης Σεραφείμ Στεργίου ανέλαβε την τύποις έκδοση των Ακολουθιών της Αγίας.
- Στην Γυναικεία Ιερά Μονή Αγίου Ιεροθέου και Παναγίας Κυπαρισσιωτίσσης Μεγάρων.
- Στον Ιερό Ναό Αγίου Παντελεήμονος πόλεως Λαγκαδά.

Από την Υμνολογία για την Αγία Ούρσουλα

Ύμνοι ποιηθέντες υπό της Ισιδώρας Μοναχής Αγιεροθεϊτίσσης

Απολυτίκια

Ήχος α΄ Της ερήμου πολίτης

Καλλινίκων Μαρτύρων, ενδεκάς κατηρίστευσεν, Ούρσουλα σεμνή βασιλόπαις, σύν Σαούλη η Μάρθα τε• Μπρικτόλα Σατουρία τε ομού, Σεντία Γρηγορία συνωδά, Σατουρνίνα Σαββατία αι ευσθενείς, Πιννόζα Παλλαδία τε. Χαίρετε Κολωνίας θησαυροί, χαίρετε λίθοι τίμιοι• χαίρετε αι οικούσαι εν φωτί, παρθένοι ως αι φρόνιμαι.

Έτερον Όμοιον

Νεανίδων παρθένων, ενδεκάριθμον σύνταγμα, ήσχυνε εχθρού Παλαμναίου, την αρχαίαν κακόνιοιαν• την πίστιν την αγίαν γαρ Χριστού, εκήρυξαν ενώπιον εθνών, και Σταυρού τη συμμαχία πολυειδείς, βασάνους καθυπέμειναν. Χαίρετε Κολωνίας η τιμή, χαίρετε καρτερόψυχοι• χαίρετε βασιλόπαιδος σεμνής, Ουρσούλης τάγμα τίμιον.

Κοντάκιον. Ήχος δ΄. Επεφάνης σήμερον

Κολωνία γάννυται, υμών τοις άθλοις, και Εδέμ αγάλλεται, ψυχάς κατέχουσα υμών, παρθενομάρτυρες ένδεκα• Ούρσουλα άμα, σεπτή συνοδεία σου.

Μεγαλυνάρια

Άνθεσιν ασμάτων δεύτε πιστοί, στέψωμεν συμφώνως τας παρθένους τας ιεράς, Ούρσουλαν το άνθος Χριστού της Εκκλησίας• συμμάρτυράς τε δέκα, χάριτος όργανα.

Ούρσουλαν Μπρικτόλαν άδω καινώς Μάρθαν Γρηγορίαν Σατουρίαν τε τας κλεινάς, ένδοξον Σεντίαν Πιννόζαν Σαββατίαν• Σαούλαν Σατουρνίναν, την Παλλαδίαν τε.

Μεγαλυνάριον έτερον (Γεωργίου Πιπεράκι)

Ήνθισας εκ ρίζης βασιλικής κλέος Παρθενίας και Μαρτύρων η καλλονή, μαθητριών προστάτις, μη παύση του πρεσβεύειν υπέρ των σε τιμώντων Αγία Ούρσουλα.

Βιβλιογραφική πηγή

- Acta Sanctorum, “*Octobrii IX*” pp. 73-120, Bruxelles 1858.
- Attwaler Donald, “*The Penguin Dictionary of Saints*”, 1965, λήμμα:

«*St. Ursula*»

- Guerin Paul Mgr, Les Petit Bollandistes, “*Vies des Saints*”, t.12, pp. 496-497, Paris 1876.
- Martyrologium Romanum

- Montgomery B.Scott “ *Ursula and the eleven thousand virgins of Cologne*”, Relics, Reliquaries and the visual culture of Group Sanctity in late Medieval Europe.
- “*Santi, beati e testimoni*” – Enciclopedia dei Santi, online edition, λήμμα: “*Santa Orsola*”
- «*The Catholic Encyclopedia*», online edition, λήμμα: «*Ursula and the eleven thousand virgins*».
- Αγιεροθεϊτίσσης Ισιδώρας Καθηγουμένης, «Αγία Ούρσουλα η παρθενομάρτυς», Ασματική Ακολουθία και Παρακλητικός Κανών, Αθήναι 2008.
- Καββαδία Δημητρίου Ιερομονάχου, «Μοναζουσών σύναξις» – «Θαυμαστόν Γυναικείον Γεροντικόν του εικοστού αιώνος», Αθήναι 2005, σελ. 253-259.
- Του ιδίου, «Γεροντικόν της Ιεράς Μονής Κυρίας των Αγγέλων (Οσίας Πελαγίας) Κεχροβουνίου Τήνου» (υπό έκδοσιν).
- Πιπεράκι Εμμανουήλ Γεωργίου, «Η εν Ορθοδοξία Ηνωμένη Ευρώπη», σελ. 66-68: «Αγία Ούρσουλα της Γερμανίας», εκδόσεις «Επτάλοφος», Αθήνα 1997.
- Σιμωνοπετρίτου Μακαρίου Ιερομονάχου «Νέος Συναξαριστής της Ορθοδόξου Εκκλησίας», τ.Β', Οκτώβριος, εκδ. «Ίνδικτος», σελ. 261, Αθήναι 2004.